

povídající praktickým potřebám vládnutí, které nemohou předvídati dnes vývoj zítřka se všemi budoucími možnostmi. Nápadným příkladem v tomto směru je mezistátní obchodní komise, provádějící zjišťování a hospodářských poměrech železnic, konsolidující je v dopravní celky, upravující nejrůznějším způsobem jejich povinnosti, a tím nepřímou tvořící nebo ničící osady a města. Kdyby zákon stanovil, že mezistátní obchodní komise může naříditi železnicím zastavení dopravy „horké nafty“, nepochybuji, že by nebylo námitek proti jeho platnosti. Může-li pak komise býti zmocněna k něčemu, může k tomu býti zmocněn i prezident.

Není třeba se obávat, že následkem této úzké delegace moci celý stát bude odnesen od svého starého zakotvení. Jednání, jež mohou býti na základě par. 9. presidentem podniknuta, jsou úzce a jasně ohraničena, ať jde o věc nebo o příležitost k zakročení. Zákon byl vydán pod dojmem národní pohromy. Den ze dne mělo se čeliti velkému množství nepředvídaných možností a mělo jim býti čeleno s plností porozumění, jež může míti jen osoba stojící uprostřed událostí. Kongres si vyvolil presidenta, aby zařídil co v daném okamžiku je potřeba.

Kdyby šlo o bezprávné uchvácení moci, nebyly by žalující strany bez pomoci. Presidentův rozkaz by nebyl platný, kdyby znamenal utlačování, nebo kdyby to byl příkaz překračující rozumné hranice a prýstíci z libovůle. Viz *Sterlin v. Constantin* (287 U. S. 378). Žalobci by měli vésti důkaz, že poměry v petrolejářském průmyslu v roce 1933 nikterak nesouvisely se záповědí presidentovou a s legislativní politikou kongresu. Tím míním říci, že musí zde býti vodítko pro volné uvážení, které má alespoň možný vztah k zákroku, k němuž se zmocnění vztahuje. Vždyť zajisté by nebylo možno předpokládati, že by presidentova záповěď mohla přežiti přezkoumání soudní, kdyby prezident na př. založil vydání své záповědi na souvislosti mezi dopravou nafty a mezi udržením zlaté měny nebo zachováním míru v Evropě. Na druhé straně není zase možno pochybovati o platnosti presidentova příkazu, neschází-li možnost rozumné souvislosti úplně. V přítomné rozeprě je souvislost mezi vydanou záповědí a vodítkem pro volné uvážení jasná; vodítkem zde byly existující skutečnosti, jmenovitě poměry v petrolejářském průmyslu, které jsou všeobecně známy.

Rozhodují-li soudy o platnosti příkazů výkonných úředníků a správních sborů, mohou žádati, aby příkaz byl vyhotoven v řádné formě a obsahoval podrobné vylíčení o zjištěných skutečnostech. President však nemá této povinnosti. President je nejvyšším výkonným úředníkem státu, který v těchto případech vykonává pravomoc udělenou mu kongresem. U výkonu této pravomoci podléhá, pokud jde o formální stránku jeho jednání, pouze oněm omezením, jež kongres při udělení pravomoci vyslovil. Jiným omezením nepodléhá. Ani zákon o národním průmyslovém ozdravení, ani ústavní listina neobsahují omezení jiného druhu. Ústavní listina Spojených států pak rovněž není pouhým civilním soudním řádem.

Rozhodování závisující na volném uvážení nestává se předmětem soudního přezkoumání proto, že jde o volné uvážení rázu zákonodárského nežli výkonného. Je-li tvrzeno, že pro platnost výkonného nařízení jest zapotřebí vylíčení o zjištěných skutečnostech v záhlaví nařízení, pak dlužno poznamenati, že předpis o tom není obsažen v ústavní listině.

C. H.:

FRANCIE A EVROPSKÉ DIKTATURY.

Naše doba připomíná dobu, kterou popisoval Titus Livius před dvěma tisíci lety: zdá se, že nemůže snést ani nemoc ani lék. Ve Francii se pacient těžko léčí. Znamená to, že Francie, chce-li se osvobodit ze zmatku jímž trpí, musí podstoupiti periodu rekonstrukce svého systému hospodářského i politického, periodu to více méně horečnou a více méně dlouhou, tak jako se to stalo v Rusku, ve Spojených státech, v Itálii nebo v Německu? Nikoli. Mravní život, jehož byla Francie po staletí dokonalým vzorem, jí poskytuje jiné regenerační možnosti. Zde nestačí uvažovati podle povrchních analogií, nestačí říci že Francie „přes to přejde“, poněvadž i ostatní přes to přešli před ní.

Dnes už snad můžeme říci, že staré západní demokracie na základě svých dějin budou klásti odpor náporům světové krise a svou elasticností vydrží až do okamžiku, kdy se poměry znovu upraví a kdy se na zříceninách světového trhu po dodatečných

znehodnocení měnových nebo i bez nich znovu rozvine hospodářský život. Je rovněž možno tvrdit, že Francie, uvede-li svůj trh do rovnováhy po anglickém způsobu lepším spojením se svými koloniemi, a podaří-li se jí vytěžit výhody i ze své vnitřní rovnováhy, která je zajisté jedinečná na světě (neboť její zemědělství tvoří převážně drobné závody a její průmysl není předimenzován), bude potřebovat jen rozumné a obratné vlády, aby se dostala z dnešní těžké situace.

A přikazuje-li společná krize i podobná řešení a napodobuje-li snad Francie zevně jiné národy, můžeme býti toho názoru, že duch takto vzniklých nových institucí bude originální. Prostě proto, že je tu určitý celek duchovních sil vytvořených dlouhým historickým procesem, jevů, jimž je cizí násilí a které lehkým přizpůsobovacím procesem vtisknou jakousi tradiční formu novému a snadněji se měnícímu obsahu.

* * *

Snad bude dobře pochopena reserva, kterou si ukládám při psaní této studie věnované psychologii francouzského národa, rezervu, kterou mi ukládá jednak prostředí, v němž píši, jednak moje osobní postavení. Je totiž možno psát klidně bez vzrušení o astronomii nebo o matematice a snad i — ač je to méně snadné — o biologii. Ale v morálce a v politice nemůže spisovatel, ať dělá co dělá, zůstat jen chladným pozorovatelem. Je člověkem patřícím k určitému národu, má vlast, má rodinu. Lze si představit, že by mohl zapomenout na toto vše, jež je k němu připoutáno těmi nejpevnějšími a nejhlubšími kořeny? Pokusím se nicméně vzdát se všech osobních vášní, vzrušení a náklonností, abych mohl ukázat rysy, které charakterisují francouzský národ. Uvidíme, že posláním Francie je zachovat světu nejvyšší lidské hodnoty; že Francie je zemí, která nejlépe pochopila člověka. Avšak pochopit člověka znamená pochopit, že člověk má i jiné potřeby než jen potřeby hmotné. Francouz má v sobě, ve své osobnosti, ve svém nitru tolik zdrojů a tolik prostředků, že může daleko snadněji než jiní národové snášeti politický nepořádek alespoň až do určitých mezí. Francouz vzdoruje etatismu, organizaci, masové civilisaci, všemu tomu, co nás dnes drtí. Avšak dnes je třeba, aby se lidé vzchopili. A jsem jist, že Francie to bude první, která dá příklad takového vzchopení. Zdá-li se, že se soustřeďuje jen na sebe, pozoruje-li, kritizuje-li, to proto, že čeká, až přijde její hodina. A pak se uchopí zkušeností jiných a vtlačí je do forem, které tentokrát budou přiměřené člověku. A její světové poslání znovu začne.

Pak poznají ti, kteří Francii ani Francouzům vůbec nerozumějí, — a i v Praze jich znám dost — že Evropa bez Francie by byla tělem bez hlavy. A snad i bez srdce.

I.

Rusko, Itálie a Německo — se pokoušejí v různých formách — o totální stát. Není to náhodou. Revoluce, kterou podnikly tyto státy vyžadovala přísné kázně, přísného pořádku. Stát byl předmětem moci, nástrojem diktatury. Chtěl být ovšem něčím daleko větším: viditelným a trvalým symbolem kolektivní duše jsoucí v plném rozmachu, pilířem nediskutovatelných hodnot, před kterým se jednotlivec mohl pouze pokorně sklonit. Snad se tak chtěl stát státi i podmínkou nové rovnosti, ve službě a v oběti. Stát byl vyjádřen systémem dogmat a příkázání. Jsa pánem propagandy a školství, mohl přistoupiti k systematické výchově mladých generací; aspoň u nich by nastoupila láska a víra na místo násilí, které jedině pochopili již zralí, příliš zralí a příliš zkušené mužové.

A toto odevzdání osudu revolucí mládeži je zjevem důležitým a velkým, třebaš by v tom bylo i trochu macchiavelismu.

Je známo, jak při provádění svých plánů narazily totální státy na náboženství, které právě tak jak ony směřují k jednotě. Avšak demokratická Francie je proti takovému disciplinování a nikdy nedá státu to, co odepřela církvím uskutečnivší známý zákon o rozluce státu a církve. Je to ostatně už stará historie. Začala se ještě za dob starých francouzských králů, věrných to synů římské církve, kteří se však přesto důrazně starali o svou nezávislost. Když od časů velkých schismat byli nuceni uvědomiti si jednou pro vždy, že Francie nikdy nebude státem s jediným náboženstvím, poznali pak také, že pro jejich zemi není horšího zla než rozpoutání náboženských válek, nejstrašnějších, nejtíže vykořenitelných, nejšílenějších. A tak si nakonec zvykli posuzovat své poddané ne podle jejich víry v dogmata, nýbrž podle jejich fiskální schopnosti a zdatnosti vojenské. Přejícné boje nebo krátké záchvaty fanatismu nic na tom nezměnily.

Sjednocovali, vytvářeli Francii, ale nemohli ji postavit pod znamení jediného náboženského vyznání. Jediné možnou mystikou byla mystika o králi, jakožto zosobněném státu, ovšem v době, která ještě nebyla zralá pro velké právnícké abstrakce. Toto zosobnění státu vylučovalo metafysické rozpory, podporovalo praktickou shodu názorů a povolna odcírkevňovalo stát i v době, kdy byl třeba kardinál v čele vlády. Ostatně nesmíme zapomínati, že sjednocovací proces se ve Francii dál nejprve v jednotlivých krajích a že i v těchto samotných krajích bylo ještě nutno přihlížeti k určitým rozdílům a protikladům. Jedním slovem nic totálnějšího než francouzský stát, a současně nic laičtějšího. A přece to byl a je ještě dnes stát, skutečný, pevný stát.

* * *

Nepopírám, že by snad nebyly v dlouhé historii učiněny pokusy o vytvoření totálního státu ve Francii. Došlo přece k odvolání nantského ediktu a patriarchálního absolutismu Ludvíka XIV. Byla tu jakobínská diktatura. Byla tu všemohoucnost Napoleona. Avšak později bylo možno vždy viděti, že se Francie tak snadno nepodá. Je to zvláštní země, která nalézá svou jednotu pouze v odmítání jednotnosti. Je třeba ji brát tak, jak jest, ostatně byl by to její konec, kdyby se tam pluralismus přestal uplatňovat. Francouzský stát může existovat jen, dovede-li zachovat naprostou lhostejnost v oboru náboženském a ignorovat jednotlivé církve. Tento fakt přiváděl v zoufalství vždycky značný počet věřících. Vždycky si naříkali na slabost tohoto státu bez vyššího ideálu a bez posvátných dogmat. Jenže věřící jsou rozděleni, dogmat je tu mnoho a často protilehlých. Jednou z nejposvátnějších funkcí státu je právě zabránit rozpoutání válek náboženských a znemožnit výstřelky proselytismu.

Přirozeně nedošlo k tomu bez bojů a bez nesnází. Avšak nakonec se přece jen podařilo najíti určitý modus vivendi, s kterým jsou spokojeni i ti nejpolitictější mezi věřícími stejně jako i ti největší mystikové, protože jejich náboženství získává alespoň na čistotě a upřímnosti to, co ztrácí v materiální podpoře a ve světské vládě. Avšak stát bez náboženství snad bude prázdnou skořápkou, strojem bez duše. A zavede-li sám nějakou novou morálku, jaké nové náboženství vznikne z jeho beznáboženství?

Neskrývejme si, že náboženské boje se často vedly vlastně jako zastřené boje jednotlivých politických stran. Je tu veliké pokušení pro politické strany stát se nějakou určitou církví nebo alespoň sektou. Snaha po jednotnosti ani jich neušetrila, i ony prováděly často exkomunikaci, i jejich dogmata se vyvíjela od koncilu ke koncilu, přesto že psaná

litera se bránila novému duchu. I ony tvrdě a houževnatě bojovaly o dobytí státu a vášnivě se pokoušely o to, aby jejich filosofie se stala oficiální a aby z jejich systému se stala uzákoněná metafysika. Tak se někdy stal z laickosti laicism za každou cenu a vytvářelo se jakési náboženství na ruby. Rovnováha byla jistě pořád velmi vratká. Byla však nezbytná.

Toto odcírkevnění státu činí z něho geometrické místo rozcházejících se metafysik. Je přece třeba žítí a to žítí ve společnosti. A zejména dnes, kdy nás všechny, katolíky, protestanty nebo volnomyšlenkáře bez rozdílu pronásleduje krize a nutí nás všechny stejně k tomu, abychom si uvědomovali chyby, kterých jsme se dříve dopouštěli a měli stejnou obavu před tím, co bude dále. Národ, stát se jeví takto jako prvky prvního nebo druhého řádu, avšak neoddiskutovatelně neodstranitelné, ježto se zakládají na nezbytnosti života. Ale francouzský stát není pouze tím, není jen nějakým dobročinným ústavem nebo policejním komisařstvím. Vyjadřuje něco dosti vysokého a dosti silného, totiž mlčky učiněnou smlouvu a viditelné pouto mezi čtyřiceti miliony obyvatelů majících sklon k tomu, aby zejména kultivovali svou vlastní osobnost a aby přeháněli její originalitu. A současně je také zárukou jejich svobody.

* * *

Ve Francii není známkou demokracie mysliti hromadně a v masách, jako je tomu v Itálii a v Německu. Ve Francii se považuje za demokratické mysliti svobodně — jiní by snad řekli anarchicky; věřiti nebo nevěřiti, podle toho, jak to kdo uzná za vhodné. A při tom se ovšem Francouzi nevzdávají propagace nebo úsilí o to, aby všichni měli tytéž názory: ale rozhodně odmítají veškeré násilí a veškeré přinucování. Tak chápou Francouzi právo a spravedlnost. A z toho vzniká nová jednota, neboť při boji o tuto svobodu vznikalo současně nové dobovačné obracování na jednu víru, při čemž Francouzi byli dokonce ochotni obětovati svůj život za osvobození všech národů, všech bratří. Tu ovšem byli na špatné cestě. Avšak jestliže se rozumně vzdávají toho, aby vyváželi za hranice demokracii takovou, jak ji oni chápou a jak ji doma s láskou pěstují, spleť sít garancí, které jsou jim zaručeny, přece jim jen tvoří společnou podmínku pro jejich svobodné rozdíly v názorech a pro jejich plodné rozšiřování. Ale to vše nic není a cena této svobody snad bude správně pochopena teprve tehdy, bude-li tato svoboda sama ohrožena, avšak pak je možno očekávat, že dojde k mohutnému probuzení.

A tak není vůbec diskutováno o státu, který jedná jen ve prospěch všeobecného blaha a snaží se uspokojiti okamžité hmotné potřeby. Poněvadž stát zajišťuje každému v mezích jeho práv svobodnou kritiku, není nikoho, kdo by k němu pociťoval nenávisť a kdo by nebyl ochoten jej hájit. A tak jsou Francouzi vzdáleni značně veškeré myšlenky na diktaturu se strany státu. Přesto však nejsou tím přivedeni k anarchii, po případě k tomu, aby jejich ideálem bylo vše jen ne přísný pořádek a přísná kázeň. Dokonce ani u nich nechybí ochota, ba zápal pro obětování se, pro sloužení. Můžeme říci dokonce, že v tomto směru se dovolují nejrozmanitější mystické názory; ony neruší ani v nejmenším společný podnik, a každý — jak podle Platona pravil Sokrates — si může vymyslet nejkrásnější historii a nejkrásnější mythus. Jen stát se toho zdrží, aby svůj názor nemusil a nemohl nikomu vnucovat.

Ti, kdož nedovedli proniknout a pochopit francouzského ducha, pohrdají často touto slabostí a tímto nepořádkem, které však jsou právě největší silou Francouzů. Zajiště francouzská organisace nebude nikdy býti moci natažena jako hodinový stroj. Avšak taková přesnost je velmi nebezpečná v neklidných dobách, v náhodách, které

přináší s sebou mír stejně jako v neočekávaných okamžicích válečných. Je tedy lépe nechat se hru a iniciativu vyvíjeti samostatně. Je lépe předvídati jen ve velkém a opravovat pak pouze v podrobnostech. Francie by rozhodně neměla takových úspěchů na válečných polích a její armáda civilů-anarchistů by zajiště nebyla měla takovou hodnotu, kdyby každý její voják nebyl býval už od přírody orientován kriticky a kdyby nebyl býval schopen jednati samostatně na svém místě. Tato zdánlivá anarchie je podmínkou pružnosti ve velkých krisích. I když někteří jednotlivci nařikají na nevšimavou lhostejností veřejného vyučování a veřejného školství, bude konec konců přece jenom třeba radovati se z toho, že tu není žádný dogmatismus, což se ovšem neztotožňuje s nevšimavostí nebo dokonce s pohrdáním nejvyššími lidskými hodnotami, ale že vlastně každý je jaksi vyzýván, aby si vydobyl svou vlastní pravdu.

* * *

Takto tedy musíme chápati francouzskou jednotu. Její dějiny nám to dostatečně vysvětlují ukazující nám ji vytvořenou z kusů a kousků přes její krásně šestiúhelníkové, z většiny přírodní, hranice, ukazující nám, jak se sice ze středu paprskovitě rozbíhá do všech těchto šesti úhlů, ale jak při tom současně jakousi odstředivou silou tyto vzdálené kouty na ni působí, ukazující nám ji jako ustavičný trh názorů, ideí a institucí. Podivně se různí ve svých závěrech, k nimž však došli stejnou metodou a příkládajíce více důležitosti právě této metodě než oněm závěrům — to jsou praví Francouzi. A to vysvětluje, jejich stát, strážce to svobodného uplatňování metody. Je to národ, který není možno definovati ničím nějak zvlášť soudržným, ani zeměpisnými podmínkami, ani rasou, ani jazykem, avšak který přes to obdivuhodně drží pohromadě, aniž kdo z jeho příslušníků na to myslí. A to je dostatečný důvod k tomu, aby francouzský pokus, který nyní začíná, nevedl k totálnímu státu. Nejenže Francie ho nepotřebuje, ale veškerý pokus o něco podobného by jí odňal to, co je pro ni nejdůležitějšího, ranil by ji smrtelně. Lid to cítí přímo instinktivně. Je možno doufati, že i politikové to pochopili.

Zatím antikapitalismus, který se vyvinul v době krise, se vyjadřuje těmito slovy: běží o zabezpečení nezávislosti státu, aby stát mohl opět zaručiti nezávislost jednotlivců. Nejde-li již o rozluky mezi státem a církví, jde alespoň o rozluky mezi státem a kapitalismem. Je třeba, aby byl stát svobodný, mají-li jimi býti i jednotlivci. A ti to bez zbytečného směšování mezi svobodou smluv a svobodou myšlení, se dožadují toho, aby byla výrobcům vnucena větší rovnost, dožadují se dále toho, aby odměna odpovídala lépe námaze, aby produktivní práce nastoupila na místo spekulace a aby konečně užitečnost úsilí byla měřena podle stupně odstranění společné bídy v prozatímním očekávání zvýšeného kolektivního blahobytu.

Odcírkevnění, svoboda, jednota, výrazy to úzce mezi sebou spjaté podle logického procesu hluboce zakořeněného ve francouzských dějinách, výrazy, které sousední a vzdálenější národy pozorují se značným údivem. Nepochopili dosud, jak je Francie současně garantována proti výstřelkům nacionalismu a jak tak silný pocit komunity se rozvíjí v ideu humanity. A to je už opět jiný zázrak, který se denně opakuje, avšak který na rozdíl od ostatních zázraků, se vysvětluje velmi jednoduše. Pokusím se o to, abych to dokázal.

II.

Pod podmínkou, že zůstane věrna sama sobě rozřeší Francie problémy, které jsou jí dnes předkládány a pod touto podmínkou také bez násilných převratů vpluje no nové éry civilisace.

Tak bude možno smířiti a sloučiti svobodu s kázní, tak se vyřeší konflikt mezi státem a jednotlivci, tak Francii nebude třeba uchýlovati se k nějakému totálnímu výcviku, aby zajistila konvergenci snah a posílila ideu komunity. To, co zvenku se zdálo býti nevyhléditelnou příčinou slabosti, ukazuje se zde jako něco obdivuhodně plodného. Zdánlivá anarchie se stává jednotou a slabý stát se stává státem silným. Avšak v okamžiku, kdy ve všech státech mizí touha po světovosti, aby byla nahrazena tím, co je nejhlubšího v národní tradici, neznamená to připravovati si vlastní porážku ve všech směrech a na všech bojištích, pokouseti se — jak to činí dnes tolik Francouzů — o to, aby přece jen zvítězila všude myšlenka komunismu?

Ovšem i ve Francii jsou lidé, kteří vybízejí stále svou zemi, aby na přemrštěný nacionalismus svých sousedů odpověděla podobným způsobem. A projevují dokonce obavy při svých pokusech o nové roznícení plamene, o němž se domnívají, že zkomírá, ba že dokonce každou chvíli může zhasnout. Zdá se jim, že slovo „národ“ nesnese několik definicí a že nakonec by učinila Francie nejlépe, kdyby se pokusila o to, aby znovu vydobyla nejčestnější místo tomu, co je u Francouzů opravdu francouzského, ať už je to krev, nebo rasa. A namítne-li se jim, že to vše je příliš abstraktní, odpovídají, že je možno dovolati se pomoci historie a nazvati francouzskou historii nejslavnější a nejkrásnější ze všech. Podněcují Francouze k tomu, aby opěvovali svou půdu, aby se naučili znovu ctíti svou vlajku a aby opět se s úctou dívali na to, co Francie učinila v dějinách na poli válečném. Jedním slovem Evropa se prý diví, že si Francie ještě může dělati nárok na to, aby byla považována za velký národ. Člověk není nikdy nikým jiným tak dobře obsloužen jako sebou samým, odmítá-li považovati se za takového, jaký skutečně je. Zní to sice paradoxně, ale právě tím, že Francouzi chtějí býti Francouzi tak jako jiní jsou Italy nebo Němci, vystavují se největšímu nebezpečí, že za Francouze již považování nebudou. A to jenom proto, že chtějí býti Francouzi, cítiti se Francouzi tak jako Ital je Italem, Němec Němcem.

Na štěstí Francouzi se nikdy nestanou právě takovými nacionalisty, jakými si je přejí míti oni lidé, o nichž jsem mluvil. Ne snad proto, že by francouzské hodnoty kladly příliš velký odpor, že by byly méně soudržné a méně schopné exaltace než hodnoty národů jiných. Avšak je třeba nicméně pochopiti, že Francie může chápat své právní normy i své kolektivní aspirace jedině pod zorným úhlem světovosti. Ještě jednou rozkazují zde dějiny a podávají vysvětlení.

Francouzská jednota předpokládá nekonečný počet překonaných odporů a překleнутých rozporů v názorech. Viděli jsme, jaký stát z toho vznikl a proč spočívá jeho síla právě v tom, že je to stát laický v pravém slova smyslu. Francouzské právo není sumou disparátních zvyků a obyčejů, sbírkou empirických a často chybných pravidel, zákoník není herbář nebo katalog. Z partikulárních obyčejů pozvolna uspořádaných vzniklo ne nějaké právo, nýbrž Právo. Zákony byly sdělány pro všechny Francouze, pro všechny občany francouzského státu. Avšak současně byly tyto zákony sdělány také pro všechny občany vůbec, byl tu tedy kodifikován komplex norem platných všeobecně. To má význam a důležitost v době, kdy z Německa k nám docházejí překvapující zprávy o právu, které se stále více přizpůsobuje jenom jediné rase a jenom jedinému národu. Francouzi si nedovedou představit, že spravedlnost a nespravedlnost by mohly vypadati jinak v jednotlivých zemích. V tom směru se drží spíše Descarta než Pascala.

Přišla hodina pro napsání a proklamování práv lidských, pověstných to Práv člověka a občana, avšak nebylo tu přídavku „národní“.

Je možno usmívati se těmto abstrakcím nebo je prohlásiti za nesmysly: jsou nicméně Francouzům vrozeny, jsou výrazem jejich pravé „národní“ povahy. Byly již obsaženy v královských ediktech, bylo možno je nalézt i v dramatech velkých klasiků stejně jako v obávané Encyklopedii. Proč bychom neměli snažiti se pochopiti s úsměvem skrytý smysl kultu boha Rozumu? Je ovšem možno, že mezi Francouzi někteří mají větší smysl pro svou národní půdu, že jsou více připoutáni k mateřské hroudě, zatím co druzí podléhají spíše volání po světovosti. Je to dokonce jisto. Avšak podobného něco by bylo možno nalézt i v jiných oborech: Neznám mnoho lidí, kteří by byli ochotni změnití beze všeho svůj názor na právo a na pravdu, neznám ani mnoho takových, kteří by beze všeho byli ochotni vybudovati na reflexech jakéhosi instinktivního patriotismu celý nový duševní názor; a i nejfanatičtější nacionalisté nezapomněli na formuli „Gesta Dei per Francos“. Tato formule není naprosto hegelovskou realisací neznámého boha národem jaksi záhadně vyvoleným, nýbrž radostným a snad i pyšným podrobením se pravidlu, které přesahuje francouzské hranice.

* * *

Je tedy dosti samozřejmé, že francouzská revoluce poslouchala stejných vývojových pravidel. Bylo jejím neštěstím, že chtěla vychovávat ostatní národy vražděním a dobýváním. Zde se setkává universalismus s určitou hranicí, kterou nesmí překročiti. Francouzům musí postačit, že mají právo pronikat do ciziny cestou shora, musí jim postačit onen uspokojivý historický pocit, že francouzská kultura se kryje v dějinách s pojmem nejčistšího humanismu. I Francouzi by byli poznali pokořování i exaltace, s kterými experimentují dnes jiné národy, kdyby se proti tomu nebylo postavilo to, co je v jejich národním svědomí nejpodstatnějšího.

Po světové válce a po územních změnách, které vyvolala, stačilo, aby krize hospodářsky isolovala jednotlivé národy, aby je přinutila k autarkii a aby i ony v takovýchto způsobech našly trvalé zalíbení. Je to tedy francouzskou slabostí, že se Francii podařilo udržeti lidské hodnoty na stejné úrovni po zhroucení mezinárodního hospodářství? Je dále slabostí, rozhodla-li se Francie pro to, že se nebude isolovati jako ostatní národy a že se neúnavně pokusí o rekonstrukci?

Bylo by to opravdu slabostí, kdyby se Francouzi mohli jinak cítit jako národ, kdyby proti humanistické, lidské kultuře existovala samostatně kultura francouzská.

Byl bych rád, aby mi tuto jinou kulturu někdo ukázal, abych měl možnost se jí obdivovati, abych se jí směl skutečně dotknouti.

Bylo by to slabostí, kdyby veškerá francouzská síla nestoupala stále k onomu niveau lidství, kdyby francouzská jednota nebyla tvořena a vytvořena těmito společnými aspiracemi. Bylo by to slabostí, kdyby všechny francouzské instituce odkázané minulostí nebo přizpůsobené přítomnosti nebyly dělány podle míry těchto svobodných úsudků. Ne snad, že by to šlo bez konfliktů, bez přehánění a často i bez brutálních represí. Ale uvažme dobře, že se Francouzi shodují v názorech na svůj stát jen proto, že tento stát není státem žádné církve, žádné filosofie a že nesmí se státi zájmovým státem žádné společenské třídy nebo kasty. A totéž platí pro francouzský národ.

Jestliže všichni občané nejsou úplně stejným způsobem včleněni do národního celku, nemají-li všichni zcela stejný pocit, že jsou stejným a rovným prvkem společenským, zdá-li se jim, že určité zájmové skupiny prosazují věci, které se přiči všeobecnému zájmu, bude zajisté těžko přesvědčiti je, že se musí obětovati pro celek. A bylo by jiným

omylem chtějí Francouzům, kteří jsou tak důkladně seznámeni s analysou a s abstrakcí vnutiti pojem o jakési bohyni Francii, kterou by měli slepě uctívati. Vždycky se najdou lidé, kteří budou odmítati alegorie a dokonce i symboly. Ale nenajdeme rozhodně nikoho, kdo by popřel nesrovnatelnou cenu této národní skutečnosti, v níž již před tak dlouhou dobou byla překonána antinomie mezi nacionalismem a lidstvím. Jak by člověk, který je Francouzem, nemohl pochopiti, že v dnešním nepořádku na celém světě existuje ve Francii oasa svobody a pořádku bez donucení? A nevzniká z tohoto konstatování, z této jistoty přímo neodvolatelné rozhodnutí, že tato oasa musí zůstati nedotčena? Prokažte skutečnostmi, prokažte na francouzském pokusu, že Francie vskutku touto oasou je; zbudou vám pak již jen antipatrioti, a ti, kteří všecko popírají.

Úlohou politických institucí je udržeti jednotlivce v mezích a po případě jej i donucovat. Stačí, aby ve svých nejjasnějších okamžicích porozuměl a připustil toto donucení a aby ono bylo dokonale odůvodněno svobodou, kterou zaručuje. Tak se zdá, že stejné sešněrování kolektivního ducha, že stejné zesílení národního uvědomění může v dnešní době krise a rekonstrukce býti ve Francii uskutečněo stejně zřetelně a stejně účinně jako jinde, avšak aniž upadne do stejného nebezpečí, aniž popře cokoli ze světových, universálních hodnot, které splývají v jedno s hodnotami francouzskými, a mají dnes větší cenu, protože byly opuštěny ostatními státy a národy.

Opakuji ještě jednou, že by bylo chybou, roznítiti staré dobovačné vášně, nebo změniti onen humanismus v imperialismus nějakého jiného druhu. Stačí, že Francouzi tyto hodnoty obhajují. Přijde čas, že ve světě nebude již vůči těmto hodnotám tak rozhodný odpor jako je dnes. Pokusy o diktaturu, které byly uskutečněny jinde, prošly již určitým vývojovým stadiem, protože jinak tomu ani nebylo možno. I jiné národy dojdou k témuž všelidskému názoru a pojetí a překlenou jako Francie překážky, které jim staví v cestu přirozené vášně a pudy, jakmile si jen dostatečně uvědomí svůj osud pochopíce jej ze svých vlastních dějin a jakmile přikročí s dostatečným uvědoměním k onomu jakémusi omlazení celého svého života. Neboť uvědomili jste si již, že móda diktatury již brzy bude v Evropě skončena? Pokud se mne týče, jsem toho názoru, že diktátorský režim v Evropě bude trvat jen do smrti prvního z těch diktátorů, které vidíme u vesla dnes. Uvědomili jste si již, jak ohromně to zapůsobí v celém světě, až najednou některý z dnešních velkých diktátorů odejde? Toho dne celá Evropa dvacátého století počne přemýšleti o tom, jak by bylo možno zbaviti se diktatury, po případě jí vůbec předejiti. Bylo tomu již tak i s Evropou devatenáctého století po bitvách u Waterloo a u Sedanu. A i ten diktátor, který umře přirozenou smrtí na svém loži zanechá za sebou stejnou prázdnotu jako diktátor, který odešel proto, že byl poražen.

Až Mussolini, Hitler, Pilsudski nebo Stalin zemře, nastanou jistě události, které ukáží všechny nevýhody diktatury, z nichž největší je ta, že každá diktatura jednou musí skončit. A tu s hlubokým povzdechem budou i velké národy nuceny konstatovat, že diktátor dovede organisovat stát, ale jen podle svého pojetí a svých názorů, že dovede velmi dobře působiti na státní stroj, aby měl co nejlepší a co největší výkonnost, avšak uvědomí si současně, že po jeho smrti zůstane prázdné křeslo a prázdný stroj, bez vůdce, bez pohonu a bez výkonnosti. Obyčejně se nenajde nikdo, kdo by dovedl plně nahraditi tohoto bývalého vůdce. Je tu sice třeba deset kandidátů, avšak žádný z nich nestojí za mnoho a tak je lépe se jich raději zbaviti.

Touha po něčem výjimečném, která se projevuje u tolika státníků je pro jejich

státy dlouhou a nebezpečnou chorobou. Nevím, všimli-li si všichni i tohoto důsledku světové války: Francie v ní konečně zapomněla na Napoleona. Bylo třeba veliké doby, aby bylo zapomenuto na hrdinu. Ostatně v roce 1914 Francie ještě ani úplně nestrávila onu obludu, kterou jí její proslulý diktátor před sto lety zůstavil. Zdá se mi nemožné, aby ve třech nebo čtyřech velkých státech diktátoři žili současně déle než dvacet let. Stalin, Mussolini i Hitler jsou ovšem poměrně mladí. Avšak až zestárnou, nebudou už moci udržeti své státy v onom napětí, v němž jsou dnes.

Tytéž důvody, které vyžadují diktaturu také způsobují, že její udržení je velmi ne snadné. Diktatura je vždycky následkem revoluce. A není ani tak třeba velikého vůdce pro začátek revoluce jako proto, aby byly přesně určeny její výsledky. Avšak jakmile tyto výsledky se dosti pevně zakoření, pak již není třeba diktátora. Naopak, stává se nepříjemný, protože brání tomu, aby život nabyl zase původní pravé pružnosti. Mussolini nebo Stalin mohou zemřít, hlavní věci z jejich režimu se udrží i po jejich smrti, avšak nabudou docela jiného rytmu. Avšak kdyby zůstali příliš dlouho, pak by tento nový rytmus se velmi těžce vzíval. Nepropukne-li nová evropská válka, bude třeba, aby tito diktátoři sami od sebe připustili mírnější režim. Je však nesnadno dostat se lehce z absolutismu. Svědčí o tom nabídka Cromwellovy, který prý litoval, že byl diktátorem, a sotvaže rozpustil parlament přemýšlel již znovu o tom, kdy a jak by jej zase svolal.

Je to jeden z důvodů, které působí, že můžeme býti v Evropě dosti neklidni. Jestliže Evropu nevysvobodí spasitelná smrt, pak bude pro ni těžší zbaviti se diktátorů, než jí to bylo za těžko diktátory přijmout. Zatím Francie musí zůstatí takovou jakou je, nesmí ani dávatí nějaký příklad, ani chtítí někoho napodobovati.

A zase opakuji: protože se některé státy vrhly na cestu diktatury, je nucena Francie, aby je v jejich šílenství a v jejich bídě následovala a napodobovala? Nikoliv. Avšak Francie nebude si moci přece jenom počínati tak, jako kdyby byla obklopena zeměmi stejného smýšlení a stejného systému jako ona sama.

Francouzi se dobrovolně nevzdají parlamentního režimu, ale při tom budou moci a musit zesílití svou výkonnou moc, aby Francie si mohla znovu uvědomiti svou jednotu, a aby mohla proti svým odpůrcům postaviti dostatečnou rychlost v rozhodování a dosti pevnou kontinuitu v záměrech. Nezničí svobodu názorů a přesvědčení ani svobodu tisku, nedovolí však, aby na jejím území byla prováděna jakákoliv propaganda, která by byla namířena proti bezpečnosti státu, jelikož bude nucena považovati situaci za změněnou tím, co se událo v jiných státech anebo jejich vlivem. Se strany úředníků nebude trpěna žádná vzpoura, žádná nespokojenost. Budou musiti se považovati prostě a jednoduše za pouhé funkcionáře vykonávající jen státní vůli. Takový je jejich osud v Rusku, v Německu, v Itálii i v Československu, ani v liberální Anglii by si ostatně nedovolil veřejný učitel začítí kampaň proti vůdčí ideí ve státě. Francie je jedinou zemí, kde si státní úředníci přiznávají právo stavěti se veřejně proti vůli národa.

Zajisté, díváme-li se na věc jediné s hlediska filosofického, pak každá jasná idea, každý jasný názor musí býti respektován. I komunistický světový názor, který konec konců není ničím jiným, než určitým pojetím hospodářské organizace světa, má právo na život stejně jako každý jiný názor. Neodsuzujeme nikoho proto, že je přívržencem komunistického systému. Avšak komunistická idea je spjata s ideou internacionalismu tak zabarveného, že za dnešních okolností je tato idea v Evropě chimérou. Propagovati ve Francii mezi prostými lidmi komunismus v době kdy dva největší francouzští sousedé existenci komunismu a internacionalismu ani neuznávají, znamenalo by zeslabiti

Francii, uvést ji v nebezpečí, dáti jí hráti úlohu státu, z něhož si každý tropí jen posměch a tedy tak i posíliti válečnické diktatury. A tak i komunisté musejí připustiti, že zákon relativity se na ně vztahuje právě tak, jako na všechny jiné lidi. Uváží-li, že ve státech, kde vládne diktatura a kde samé zárodky marxismu byly vypleněny, jsou jejich soukmenovci považováni za něco zcela jiného než za rovnoprávné občany, pak musí přiznati, že francouzská republika je přece jenom mírným státem, jehož zachování si nemohou než přát.

VNITŘNÍ A ZAHRANIČNÍ POLITIKA.

A. VNITŘNÍ.

Oslavy 85. narozenin presidenta republiky, T. G. Masaryka jasně ukázaly, čím jest T. G. Masaryk pro českoslovenkou demokracii a pro světovou kulturu a demokracii vůbec. Snad právě skutečnost, že svět zápasí o demokracii, přispěl význam Masarykův jako vzor demokratického vůdce, jehož přičiněním republika zůstává ostrovem klidu v moři bouře, jako vzor demokratického vůdce, z jehož myšlenek a činů čerpají posilu všichni ti, kteří věří, že jenom demokracie může býti základním organizačním principem společnosti, která chce žíti v míru a práci. Bezpočet oslavných akcí se sešlupilo kolem 85. narozenin T. G. Masaryka, které oslavil T. G. Masaryk na lánském zámku. Blahopřání Národního Shromáždění a československé vlády tlumočili předseda posl. sněmovny Staněk, předseda senátu Soukup a předseda vlády Malypetr. Na jejich blahopřání odpověděl president:

„Děkuji vám, páni předsedové Národního Shromáždění a pane předsedo vlády, za milá blahopřání — snažím se a vynasnažím se přání vašemu, pokud v mých silách bude, vyhovět. Těší mne zejména, že vás ke mně po zvláštním usnesení posílají naše sbory zákonodárné a vláda. Jsem jako vždy i dnes přesvědčen, že demokracie je jedinou formou vládní, která nám vyhovuje i jako národu, i jako státu, i naší geografické situaci. Víte sami, že naše demokracie není bez chyb a že v mnoha směrech musíme ji prohlubovat a zlepšovat, a při dobré vůli nás všech to půjde. Ale situace světová i evropská je velmi vážná, než abychom mohli experimentovat, jak nám radí mnozí naši netrpělivci. Jsme v pravém srdci Evropy, musíme proto umět řešit důležité úkoly, které z toho vývojem na nás doléhají. Evropsky orientováni hledme si svého, nenapodobujme. Nementorujme druhých, ale v rozváženém sebevědomí žádejme, aby i nám byla dána možnost po svém poctivě pracovat ke zlepšení poměrů doma a politické konsolidace celé Evropy. Naše politika zahraniční je mírumilovná a konstruktivní. Naše politika vnitřní musí býti demokratická v nejlepší slova smyslu. Přeji vám mnoho štěstí a boží požehnání k vašim úkolům. Prosím, spoléhejte na moji spolupráci.“

Oslavy 85. narozenin presidenta republiky přispěly i ke klidu ve vnitřní politice. Blíží se volby, ale přes to možno říci, že parlament pracuje — v předvolební době — velmi dobře. Nad předvolební agitací proniká vědomí, že změny, které přinesou volby, nebudou toho druhu, aby znamenaly zásadní přesuny v politických silách u nás. Také vážná hospodářská a neméně vážná situace zahraniční přispívá k vědomí, že strany, které dnes pracují ve vládě, nemohou ostře jíti proti sobě ve volbách. Počítá se s tím, že vládní většina, která bude po volbách, nebude se v zásadě lišiti od koalice dnešní. Nevylučuje se přibrání jiných stran, jako na př. lidové strany, nebo strany živnostenské, která počítá s přírůstkem hlasů, ale to bude spíše věcí těchto stran, než koalice samé.